

DEMOCRATISCH SOCIALISTEN '70

HOOFDBESTUUR

Secretariaat: Soetendaal 16 Amsterdam-Btv. Telefoon 020-421281

Postgirorekening 200 98 98 - t.n.v. Penningmeester DS '70 Capelle a/d IJssel

Amsterdam,

197

EMBARGO

Op dit stuk rust een embargo
tot na het uitspreken op
zaterdag 18 april 1972

REDE VAN PARTIJVOORZITTER DR. F.L. POLAK OP DE PARTIJRAADVERGADERING
VAN DS'70, UTRECHT, 18 APRIL 1972.

Waarde partijgenoten,

Deze zitting van de Partijraad vormt voor u de eerste gelegenheid om met uw nieuwe partijvoorzitter nader kennis te maken. Ik kan mij voorstellen, dat u daaraan behoefte hebt en daarom zal ik deze eerste keer wat uitvoerig zijn, met uw welnemen. Te meer omdat ongeveer te zelfder tijd ook andere partijen nieuwe voorzitters gekozen hebben en enkele van deze nieuwe partijvoorzitters aardig meegeholpen hebben om de partijpolitieke verwarring flink te vergroten.

Ik denk daarbij niet zozeer aan partijvoorzitter Coppes van de P.P.R., omdat ik - zoals ik meen te moeten constateren - deze partij als ziel-togende beschouw. Ook niet aan Mevrouw Van der Scheer van D'66, omdat ik overtuigd ben, dat D'66 op den duur zelf zal gaan ontploffen. op de wijze als ze aanvankelijk aan andere partijen dringend aanbevolen had.

Wèl denk ik i.h.b. aan de nieuwe freewheelende partijvoorzitters (als ik die term van onze Minister-President mag lenen) van de K.V.P. en de C.H.U.

De heer De Zeeuw, met zijn achterban, lonkt naar en flirt met de P.v.d.A. Over het algemeen lijkt de P.v.d.A. daarmee niet zo gelukkig, zeggende: U spreekt links, maar de K.V.P.-fractie doet rechts, zoals gewoonlijk. Voor de grootste regeringspartij lijkt mij deze ietwat wankelende situatie echter nogal dubieus, voor de regering uiteindelijk niet geheel zonder risico.

Zijn collega, baron Van Verschuier, wil dat de C.H.U. zich links van het midden gaat opstellen. Ook hij kijkt daarbij moedig en minzaam, maar niet met ieders goedkeuring, in de richting van de P.v.d.A.

Nu wil tegenwoordig iedereen zich links van het midden opstellen. Zelfs de voorzitter van de V.V.D., Mevrouw Van Someren, heeft zich nadrukkelijk in die zin uitgesproken. Het wordt daar links van het midden wel een allerhevigst gedrang. Niemand heeft meer belangstelling voor een mid-voor, laat staan voor de rechtsbuitenvleugel.

Wat moet dat in sommige partijen - als we die uitingen serieus nemen toch af en toe wel moeilijk liggen tussen partijvoorzitters en fractievoorzitters, gezwegen nog van de partij-ministers en staatssecretaris-

sen. Dat is natuurlijk hun zaak, maar de van alle kanten gepropageerde duidelijkheid en openheid worden aldus niet bepaald bevorderd. Het is wel bijzonder verheugend, dat DS'70 als een homogeen team kan opereren, terwijl we elkander gelukkig nog altijd precies onze mening kunnen zeggen.

Intussen is het roerig op het politieke toneel in Nederland. Twee zaken zijn daarbij uiteraard van het meeste belang:

- 1e. reeds even aangeduid, de enorme worsteling, die zich goeddeels achter de coulissen afspeelt, binnen de kring van de K.V.P., al dan niet christelijk, al dan niet open, al dan niet progressief;
- 2e. de onderhandelingen van de zgn. progressieve drie, met name van de P.v.d.A. en D'66, om te komen tot één progressieve volkspartij.

Zou ik van deze onderhandelingen allereerst iets met milde ironie mogen zeggen, dan is het dat ze mij doen denken aan de beweerde onderhandelingen tussen Golda Meier en Nixon. Nixon zou tegen Golda gezegd hebben: leen mij een van uw generaals, zodat ik eindelijk die vervloekte oorlog tegen Vietnam kan winnen. Goed, zegt Golda, wie dan? Repliceert Nixon: Generaal Mosje Dajan. Mij best, antwoordt Golda, maar op één voorwaarde, dat ik in ruil ook één van uw generaals kan krijgen. Geen enkel bezwaar, geeft Tricky Dick gretig toe, hebt u soms ook al iemand op het oog? Ja zeker, bevestigt Golda: geeft mij dan maar General Motors. Einde van het gesprek en van de idylle.

Nu ja, die vergelijking is echt niet zo gek. P.v.d.A. en D'66 stellen in wezen aan elkander onmogelijke ruil-voorwaarden: geef je socialisme op, zegt D'66, geef je pragmatisme op, zegt de P.v.d.A. Die moeizame onderhandelingen, wanneer ze al tot één partij zouden leiden, wat ik nog moet zien, zullen voor beide partijen in géén geval, zonder kleerscheuren aflopen. Zowel bij de P.v.d.A. als bij D'66 zullen zich daarbij beslist afsplitsingen gaan voordoen. Een deel daarvan zal bij DS'70 een nieuw onderdak kunnen vinden.

Ik wil echter op de verwachte toekomstige lotgevallen van de 'progressieve drie' later in mijn verhaal wat meer in concreto terugkomen.

Eerst zou ik nu aandacht willen besteden aan een tweetal zeer emotionele zaken, waarvan de eerste de recente politiek volledig heeft overheerst - ik bedoel natuurlijk de Drie van Breda - terwijl de tweede zaak in de voorzienbare toekomst het politieke toneel meer en meer zal gaan beheersen. Ik denk daarbij vooral aan het rapport van de Club van Rome en het voorspelde einde van onze planeet aarde in één of meer wereldcatastrofes, en dus ook aan de politieke vertaling van de vereiste doelstellingen en voorzieningen om wellicht nog op het nippertje aan deze apocalypse met een voor de ganse mensheid zo fatale uitkomst te kunnen ontkomen.

Allereerst dan nog iets over de Drie van Breda. Ik zou niet meer uitvoerig willen nakaarten, maar zou wel in een wat breder verband achteraf nog enkele aantekeningen willen plaatsen.

In de eerste plaats heb ik met spijt moeten waarnemen, dat de behandeling van deze treurige zaak is geschied onder begeleiding van een fel oplaaierende intolerantie. Zelf behoorde ik tot de volstreekte en

onverzettelijke tegenstanders van vrijlating en het heeft mij verheugd, dat de grootst mogelijke meerderheid van DS'70 in volle vrijheid daartegen heeft gestemd. Maar dat houdt niet in, dat ik geen respect zou kunnen opbrengen voor het standpunt van de oprechte voorstanders. Ik heb dan ook geen enkele behoefte om aan Minister Van Agt een trap na te geven. Wel zou ik zelf in diens plaats na het uitdrukkelijke kamervotum zijn afgetreden, maar ook zijn gebleken voorkeur om uit persoonlijke of zakelijke overwegingen niet af te treden zullen wij hebben te respekteren. We moeten ons, meen ik, gelukkig prijzen, dat vanwege die drie aartsschurken geen kabinetscrisis is ontstaan. Dat zou toch waarlijk te zot geweest zijn.

Maar er is wel iets anders gebeurd, dat ik met groot leedwezen heb waargenomen. Eeuwenlang heeft ons land model gestaan voor een goede verhouding tussen christenen en joden, vermoedelijk relatief een der beste in de gehele wereld. Als hoogst onwenselijk nevengevolg van de Drie van Breda dreigde daarin een verstoring op te treden. Dit had nog evenzèer betreurenswaardige uitlopers van zowel anti-semitisme en anti-papisme.

Ik zal nu niet ingaan op theologische en religieuze zaken, waartoe ik niet competent ben en alleen is het wel interessant op te merken, waarom het dat de geschiedenis van het N.T. ook teruggaat tot een periode van ook niet bezetting, nl. bezetting door de Romeinse overheerser van die tijd, en verzet daartegen.

Het enige punt, waar ik wèl bij voortduring met de fractie en de fractie-voorzitter contact over heb gehouden is over de toepassing van ons Nederlandse strafrecht. Dit heeft nu eenmaal levenslange gevangenisstraf gelegaliseerd en ook - na gratiëring van de doodstraf - voor deze drie jodenverdelgers en oorlogsmisdadigers tot dusver terecht toegepast.

Hoewel het compromis terzake door de regering verre van ideaal is geformuleerd, hoop ik zeer dat wij er volledig op mogen vertrouwen, dat niet langs een achterdeurtje toch nog collectieve of successieve vrijlating zal plaats vinden. Behalve nodeloos weekhartig, zou ik dit na het kamervotum bepaald hoogst ondemocratisch achten. Individuele gratie-verlening blijft nu nog slechts aanvaardbaar aan stervende of volstrekt demente misdadigers, waar geen enkel objekt van straf meer aanwezig is. En zelfs daarbij moeten we dan nog zeer omzichtig te werk gaan, gezien het hoogst betreurenswaardige precedent met de voorbarige vrijlating van de topmisdadiger Lages.

Heeft de vehemente discussie rondom de drie dan in het geheel niets goeds opgeleverd? Ik geloof toch van wel. Het is leukerig maar waar, dat pas na 27 jaar en via drie aartsschurken, meer begrip is ontstaan voor de joodse en voor alle andere oorlogsslachtoffers in de ruimste zin des woords. Er zal nu méér soldaten komen naar mijn vriend Prof. Bastiaans en zijn jeigersmakliniek en voor andere doeltreffende medische zorg. Ik ben ervan overtuigd, dat onze Staatssecretaris Phia van Veenendaal nu met volledige steun van het gehele Kabinet tot een zéér royale regeling ten behoeve van de oorlogsslachtoffers zal kunnen komen en op korte termijn. Juist deze groep die het zwaarst had geleden en de meeste behoefte had aan zekerheid, bleef telkenmale een vergeten en zwaar gefrustreerde groep. Als uw voorzitter zal ik mij hiervoor ten volle blijven inzetten.

Misschien komt nog op een ander punt ook enige winst. De steeds zeer goede verhouding tussen Nederland en Israël was de laatste tijd door een samenloop van omstandigheden wat in de verdrukking geraakt. Het verheugt mij zeer, dat Minister Schmelzer volgende maand een bezoek aan Israël gaat brengen. Misschien bestaat er ook weer eens een mogelijkheid tot een tegenbezoek op hoog niveau aan ons land. Het laatste bezoek, dat van Ben Goerion, is nu al van meer dan 10 jaar geleden.

+ al heb ik In het gehele dramatische gebeuren rondom de Drie is er, onder
daarover wel zovele andere dingen, één zaak geweest, die mij zeer tegen de
geaarzeld. borst heeft gestuit en waarover ik toch niet geheel kan zwijgen, †)
Ik doel op de rede, in dit verband gehouden door Prof. L. de Jong
Dr. De Jong heeft tijdens de bezetting verblijf gehouden in Engeland.
Dat was uiteraard zijn goed recht en heel verstandig. Hij schrijft nu boeken over de bezetting, die hij niet zelf meebeleefde.
Ook dat mag Vanzelfsprekend hij als iedere andere †) heeft immers
†) ook als Nederlander onverkort recht op vrije meningsuiting. †) Maar hij is
auteur tevens directeur van het Rijksinstituut voor Oorlogsdokumentatie.
Die functie geeft hem een groot gezag, doch legt hem tegelijk grote
beperkingen op. Nu heeft De Jong in zijn rede gepleit voor vrijlating
voornamelijk - dat is hem alweer toegestaan - evenwel †) op de volgende gronden.
De drie zouden niet meer geweest zijn dan ondergeschikte uitvoerders,
ze zouden nu nog slechts symbolen zijn van een lang voorbij verleden.
De bagatellisering tot niet meer dan kleine 'uitvoerders' komt wel
zeer dicht bij de horribele 'Befehl ist Befehl'-theorie. De voorstelling
van de 'symbolen' is werkelijk absoluut niet te pruimen. Wie Kotälla
als beul te Amersfoort aan het demonisch werk heeft gezien, wie Aus der
Fünften van nabij heeft gadeslagen in de Hollandse Schouwburg te
Amsterdam en aan diverse spoorwegstations waar joden in beestenwagens
naar de slachtbank werden gevoerd, wie besef heeft waarom Fischer als
Juden-Fischer werd aangeduid om maar heel summier te blijven - die zal
het niet in zijn hoofd halen van symbolen te gewagen. Symbolen? Het
waren en blijven de meest onmenselijke oorlogsmisdadigers, die reële
topfuncties in ons land hebben bekleed, zulks met satanische en sadistische
machtswellust, met bruut geweld, met hun met bloed besmeurde moordenaarshanden.
Als dat symbolen moeten heten lijkt mij dat een verdraaiing van de feiten.
Mij dunk, dat is een onvoorstelbaar harde dreun, die gelijdelijk aan de
overledenen en aan de overlevenden nog achterna opzettelijk wordt
toegediend. Ik vind een goede oorlogsdokumentatie veel geld †) waard -
ik denk ook aan het prachtige werk van mijn vriend Simon Wiesenthal -
maar wij moeten wel oppassen niet af te glijden naar oorlogsfalsifikatie.

Zeker, ik heb er ten volle begrip voor, dat de rede van Dr. L. de Jong op dat ogenblik voor de regering - die zeer in het nauw gekomen was door eigen toedoen - een steun in de rug vormde. Toch had hij m.i. desondanks van regeringswege een stevige reprimande verdiend. Deze bleef helaas achterwege. Maar bij alle emoties mag de historie toch niet in de vergetelheid raken. Het is een ongehoorde blamage en een zwarte bladzijde in ons geschiedenisboek.

Nu over van dit onverkwikkelijke verleden naar de toekomst. Een wat oudere dame kwam in het bos achter mijn huis naar mij toe en wilde mij een bezoek komen brengen. Wij spraken een tijd af. Nauwelijks binnen drukte zij mij een papier in de hand, waarop het volgende te lezen stond: "waar is toch die goeie ouwe tijd gebleven, toen sex nog smerig was en de lucht nog schoon?" Pas daarna bleek dat zij kwam om mij te lubben voor de natuurbescherming in Wassenaar. Dat is op zichzelf niet interessant. Wel, dat haar schriftelijke inleiding volkomen up to date was.

Inderdaa, de goeie ouwe tijd is onherroepelijk voorbij. Wij zijn nu vervuld van zeer bange zorgen om de toekomst. Wij wisten wel dat de wereld eindig moest zijn, maar nu wordt ons met grote klem voorgelhouden dat het einde der wereld zeer nabij kan zijn, vermoedelijk al omstreeks het jaar 2000 en in ieder geval niet later dan het jaar 2100. We leven in de tijd van een nieuwe Marx en een nieuwe Malthus met hun Verelendungstheorieën. Zelfs van een nieuwe Luther in het groeiend verzet tegen verdere toepassing van natuurwetenschap en techniek. Ook terug naar de tijd van John Stuart Mill, toen ook al gedacht werd aan een economie die niet verder zou groeien. Terug, tenslotte, naar de cultuur-pessimistische Ondergang van het Avondland van Spengler.

U hebt het al geraden. Ik spreek over het weliswaar nog steeds niet definitief vrijgegeven, maar toch in diverse versies allerwege behandelde rapport geworden rappert van de z.g. Club van Rome. Ik vermoed, dat de plaatsnaam Rome zeer geaccentueerd wordt om iets te zeggen over de verwerven van het daár bestaande aureool van onfeilbaarheid.

De Club van Rome bestaat, zoals bekend uit enige leden en aan aantal wetenschappers van verschillende pluimage. De eerste versie van het rapport, gefinancierd door de Duitse Volkswagenstiftung, werd in Amerika geschreven door Prof. Forrester, een computer-deskunsige, en in de tweede versie door diens collega aan het Amerikaanse Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.), waar hij bedrijfsmanagement doceert, opgesteld gezamenlijk met enkele physici en een ingenieur. Wel wat éénzijdig benaderd derhalve.

Geen enkele gezaghebbende toekomstdenker is bij het rapport betrokken geweest. Of liever de enige toekomstdenker van formaat, mijn Amerikaanse vriend Prof. Ozbekhan, is wegens hooglopende meningsverschillen uit deze Club al in een vrij vroeg stadium uitgetreden.

De club van Rome heeft één Nederlander tot lid. Deze Nederlandse Romein, als ik hem met alle respect zo mag aanduiden, hoogleraar in de physische chemie - is ook haar vurigste en meest onvermoeibare propagandist, a-h-w- pleitend voor een nieuwe bezetting door de Romeinen.

Hij wordt daarbij niet moe om ons telkens twee zaken te verzekeren. Volgens zijn zeggen bevat het rapport geen voor-
spellingen en zou het bovendien volstrekt a-pollitiek zijn.

Beide voorstellingen moeten echter m.i. als onjuist verworpen worden.

Het rapport bevat wel degelijk voorspellingen omtrent toekomstige rampen en dreigend onheil, als de groei niet wordt stopgezet, over de uitputting van onze aardse grondstoffen,

over

over de fatale consequenties van de wereldbevolkings-
explosie en de industriële productie, over te verwach-
ten catastrophes van hongersnood, revolutie en oorlog,
over een onvermijdelijk toenemende milieuvergiftiging,
zo ernstig, dat ons aards klimaat van bodem, water en
lucht binnen afzienbare tijd totaal onleefbaar zal worden.

Het rapport is, juist op grond van deze voorspellingen,
toch ook bij uitstek politiek. Ja het bevat het meest explo-
sief denkbare, politieke dynamiet. De industrieel, Alfred
Nobel, die het dynamiet uitvond, zou zich in zijn graf omkeren,
als hij wist wat hedendaagse industriëlen aan politieke
springstof weten te vervaardigen. Volgens mijn overtuiging
wordt dit rapport in alle Westerse landen heel spoedig de
grote politieke issue, de werkelijke, geconcentreerde en
openlijke, robuuste krachtmeting tussen oppositie en regering.
Zo is het al in ons land, maar niet alléén in ons land.

In alle westerse landen stuk voor stuk tracht men reeds ter-
stond te komen tot een politiek geladen vertaling van dit
historisch document. Men grijpt daarmee een voor de hand
liggende, schijnbaar van godswege gezonden, verrassende kans
om, a.h.w. met één forse pennestreek, door te breken naar
een fundamenteel andere, revolutionaire maatschappelijke orde.

Nu betreft dit een vrij technische materie, waar ik hier niet
al te diep op kan ingaan. Alleen dit: de Club van Rome blijkt
gelukkig in hoge mate feilbaar. Prof.v.d.Grinten te onzent
heeft b.v. al aangetoond dat met zeer kleine verschillen van
uitgangspunten (die vrij willekeurig zijn) ontzaglijk grote
verschillen van uitkomsten kunnen ontstaan.

Wat b.v. betreft de voorspelde spoedige uitputting van onze
voornaamste grondstoffen, geef ik slechts één voorbeeld uit
vele. Zouden we nu b.v. auto's nog net zo maken als 30 jaar
geleden, dan zouden we nu allang niet meer voldoende staal
hebben. Over weer 30 jaar zullen opnieuw geheel verschillende
fabricagemethoden in zwang gekomen zijn met geheel andere
materialen.

Het rapport is niet meer dan een zuiver rekenkundig rapport,
gebaseerd op een scherp geselecteerde en vrij beperkte com-
puter-programmering. Het si gespeend van elke psychologische
visie omtrent menselijke inventiviteit, omtrent de potentieel
aanwezige middelen om milieu-vervuiling onder controle te
krijgen. Er is geen zintuig aanwezig voor toekomstige nieuwe
uitvindingen, die een compensatie zullen leveren voor allengs
schaars wordende, thans gebruikte grondstoffen, of voor de
kringloop-omzetting ("recycling" genaamd), zich bewegende van
afval wederom omgezet tot niet-giftige grondstof en niet gif-
tige energie, kortom voor nieuwe geavanceerde technieken om
onze aarde leefbaar te houden en catastrophale consequenties
van onze huidige wetenschappelijke en technische toepassingen
te vermijden.

Er is blijkbaar in het geheel niet gedacht aan de al in zicht
komende kernfusie, die energie zal opleveren voor een mil-
lioen jaar, zonder radio-actieve afval. Evenmin aan de komst
van laserstralen als onuitputtelijke en schone energiebron.

De idee is niet opgekomen omtrent de aanstaande toevoeging
van een zesde werelddeel aan onze aarde, n.l. de oceaan, die
ruimschoots kan worden geëxploiteerd, waarvan de bodem zal
kunnen worden bebouwd, terwijl midden in zee grote kunstelanden

kunnen

kunnen worden opgericht. En dan zwijg ik nog maar over nieuwe kosmische dimensies, voortspruitend uit de planeetaire en interplanetaire ruimtevaart en de vestiging van kunstsatellieten.

En, last but not least, er komt zeker een redelijk goedkope omzetting van zout water in zoet water. Het is werkelijk niet nodig tot zwartgallig, redeloos, radeloos, reddeloos pessimisme te vervallen. Zijn wij realistisch dan biedt de toekomst voor de mensheid beslist toch nog wel gunstige perspectieven, indien wij deze zaken verstandig en spoedig aanvatten, ook politiek.

In ieder geval, de toekomst in de wære omvattende zin des woords is in het rapport nauwelijks aan de orde. Men blijft staan in het heden en terkt een aantal lijnen doodgewoon rechtlijnig door. Maar de toekomst is niet doodgewoon en helemaal niet dood. De toekomst is nu eenmaal anders!

Het rapport is derhalve, met enkele woorden gekarakteriseerd, wetenschappelijk nog volstrekt onrijp, levert wiskundige formules en extrapolaties zonder ook maar enige verbeeldingskracht met betrekking tot zeer ingrijpende toekomstige vernieuwingen en mogelijkheden. Het is dan ook in deze staat nog totaal ongeschikt als fundament van enig verantwoord politiek beleid, behalve dan wat betreft een van overheidswege te stimuleren, uitgebreide en diepgaande toekomststudie.

Inmiddels gaat de wereld echt niet aan vlijt en welvaart ten onder.

Desalniettemin hebben ten onzent de z.g. progressieve drie en met name hun commissie Mansholt zich, zonder zulk een intensieve studie, volledig gebaseerd op, en vastgebeten in, juist dit rapport van de Club van Rome. Misschien doet de groene kleur van deze onrijpe studie Mansholt denken aan het groene front?

Hoe luidt nu deze politieke vertaling? Deze komt in zeer ruwe trekken geschetst naar op vergaande socialisatie en nationalisatie van bedrijven, met strenge inperking van het particulier initiatief en van investeringen, zo niet op afschaffing van het winstbeginsel, dan toch op een sterk verminderde winstuitkering, op centralisatie van bedrijvigheid met bepaling van wat, waar en door wie geproduceerd zal worden, incl. hoe en hoeveel, op sterke groei van de liefst Europese overheidsreglementatie en bureaucratische inmenging in het marktmechanisme, op soberheid, te verstaan als naar beneden toe genivelleerde inkomensgelijkheid, en, last but not least, op een stopzetting van de economische groei en van de Westerse welvaart, met name door een drastische vermindering van de consumptie en van het levenspeil in de rijke landen.

Ja, zo ongeveer ziet het recept er uit in grote lijnen. Maar hebben we grote gedeelten daarvan al niet eerder en elders gezien?

Ja natuurlijk, in Rusland en de landen achter het IJzeren Gordijn, maar daar bestaat toch de milieu-vervuiling minstens evenzeer! En de economische groei wordt er, op inderdaad gecentraliseerde, bureaucratische wijze, evenzeer nagestreefd, zij het wel ten koste van de particuliere consumptie en ten behoeve van de steeds verder voortgezette militaire expansie.

Maar is

Maar is daar dan toch met socialisatie en nationalisatie het ware paradijs op aarde geschapen? We hadden het toch over Rusland, waar Boekowsky ook in hoger beroep tot 12 jaar gevangenisstraf is veroordeeld, geheel in strijd met de grondrechten van de mens en ook met de Russische grondwet. Rusland, waar de joden worden vervolgd en geterroriseerd, Rusland, waar kunstenaars en intellectuelen, die critiek hebben op het regime, in krankzinnigeninrichtingen worden opgesloten en ook als zodanig medisch worden behandeld of mishandeld.

Duidelijk volkomen ten onrechte wordt door ultra-linkse groeperingen in alle Westerse landen het rapport van de Club van Rome gebruikt of misbruikt als ideologisch instrument. Dat wil zeggen als machtige hefboom tegen het kapitalisme, tegen bestaande sociale structuren en particuliere leefpatronen. Er moet een radicale transformatie komen, die als twee initiatief druppels water lijkt op de reeds bestaande Russische verhoudingen, en de ondernemings- een middel veel erger dan de kwaal. Een kwaal, die dáár trouwens minstens evenzeer bestaat. Een oplossing, die volkomen indruist tegen onze Westerse levenswaarden, wat dan ook nog alles aan onze maatschappij moge mankeren. In ieder geval ben ik hier vrij dit te zeggen zonder morgen opgepakt en in een KZ geplaatst te worden.

Je houdt niet op je te verwonderen. De westerse economische groei en de welvaart der rijke landen moeten worden afgekapt. Wanneer dat kon - wat hoogst twijfelachtig is - zou dat automatisch ook een mindere overdracht betekenen aan de arme ontwikkelingslanden. Maar is het dan mogelijk, dat kampioenen voor de ontwikkelingshulp, in het kielzog van de Club van Rome worden meegesleurd?

Ja, er is iets nog veel merkwaardigers aan de gang. Allerwege, maar vooral in ons nuchter geheten, eerder sceptische landje, heeft men aanvankelijk nog al wat gemeesmuilâ over de futurologie, de nieuwe wetenschap der toekomstkunde, die opgang maakt in Amerika, Japan, Rusland en enkele Westeuropese landen. Het nu door iedereen geciteerde rapport van de Club van Rome is evenwel bij uitstek een futurologisch rapport, zij het minus futurologen. Plotseling is het enige Nederlandse lid, via de Club van Rome, zodoende gepromoveerd tot futuroloog par excellence. Met hem zijn even plotseling meegegaan of overstap gegaan de politici Mansholt, Den Uyl en Van Mierlo c.s. Allen zo maar van zelf futurologen van groot formaat en ontwijfelbare deskundigheid.

Een beetje kennis is een jammerlijk ding, op elk terrein, ook of misschien juist op het nog vrijwel maagdelijke vakgebied, vol voetangels en klemmen, van de futurologie. We moeten hier wel ontzettend oppassen voor grove beunhazerij, die, zij het geheel onbedoeld, zelfs kan overgaan in volksverlakterij.

Futurologie en onheilsprofetie zijn bepaald niet synoniem. Het gevaar bestaat dat men dit toch gaat denken, elkander napraat, mee gaat doen aan de grote nieuwe mode van pessimisme en zelfs fatalisme, die er toe kunnen verleiden geheel verkeerde oplossingen, die worden voorgespiegeld als panacee, dan ook in hemelsnaam ondanks alles maar gedwee te aanvaarden.

Dit soort amateuristische futurolog is werkelijk geen onschuldig vermaak. We kunnen niet even door totaal onbevoegden laten uitmaken waarheen de mensheid op weg zou zijn en hoe we dus de wereld maar een, twee, drie moeten gaan hervormen. De nota-Mansholt levert helaas niet meer dan quasi-wetenschappelijke gewichtigdoenerij, kretologie en een verzameling van versleten clichés.

Nederland is niet bepaald vooraanstaand op futurologisch gebied. We hebben geen enkele leerstoel voor toekomstkunde, Amerika al meer dan 100. Vondeling, als minister van Financiën, overwoog destijds de oprichting van een instituut voor toekomst-onderzoek. Misschien duurde zijn politieke leven daartoe te kort. De kans verliep.

Later is opnieuw in het beleidsplan van D'66 bepleit.

In zover was dus Van Mierlo, vrijwel als enige leider, al eerder ernstig met de toekomst bezig en komt zijn bekering met zendingsijver voor de Club van Rome zeker niet als een verrassing. De grote verrassing zit bij de P.v.d.A., eenmaal als S.D.A.P. geïnspireerd door een visionair marxistisch toekomstbeeld, echter sedert jaar en dag vrijwel doof en blind voor iedere constructieve visie en ieder denkproces, op wat langere termijn gericht.

Voor een doctrinaire neo-marxistische visie in een volkomen veranderd en geëvolueerd tijdsbestek is het echter nu natuurlijk veel te laat. Een neo-marxistisch sausje pakt nu niet meer. Neo-marxistische stokpaardjes verleiden nu niet meer tot meerijden. Integendeel, wat ons de "progressieve drie" vormde, wordt daardoor nu omgekeerd en teruggedrongen tot de "regressieve drie".

Dat D'66 en P.v.d.A. op een overspannen paniek-program, als geschetst, hier en nu een bezonnen meerderheid zouden kunnen meekrijgen, is vanzelfsprekend een volslagen illusie. Wel zal het ~~mar~~ alle waarschijnlijkheid een verscherpte polarisatie te weeg brengen.

Nu moet ik in dit verband wel eerst nog even terugkomen op de figuur van wat ik nu maar noem de enige Nederlandse Romein en zijn rol in dit alles. Natuurlijk is deze een volkomen integer man, maar, als zo vaak bij geleerde wetenschappers, haast onvoorstelbaar naïef. Zich op a-politiek standpunt stellend, levert hij met de meest innemende glimlach dodelijke ammunitie aan de oppositie om, naar zij hoopt, de regering in een onafgebroken mitrailleur-salvo vernietigend mee te bekogelen. Als burger staat hem dat natuurlijk volkomen vrij. Maar hij is tegelijk, als voorzitter van de Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid top-adviseur van deze regering. Spreekt hij nu privé of qualitate qua? Het lijkt wat dubbelzinnig. Eigenlijk zou hij nu met het rapport van de Club van Rome in de hand bij zichzelf op de deur van de voorzitter moeten kloppen en dringend adviseren tot een totaal en radicaal ander wetenschapsbeleid. Dat doet dan ook precies de Commissie-Mansholt met zuivere en ijzeren consequentie in haar knelpunten-nota als een van de bij uitstek primaire, meest urgente zaken. Ik ontkom niet aan de indruk, dat dit rollenspel toch lichtelijk bevreemdend gaat worden. Te meer waar deze regeringsadviseur nu ook nog voor de Club van Rome in NL een onderzoek-commissie om zich heen gegroepeerd heeft, waar uiteraard alweer geen enkele toekomstkundige zitting in heeft, wel weer net als bij de moeder-club van Rome enkele industriëlen, een bankier, en enige wetenschappers van diverse vakgebieden, die zacht gezegd voor deze materie niet alleen als toonaangevend kunnen gelden.

Laten we intussen bij alle somberheid het lach en niet vergeten. Er wordt, door de stelselmatige voorstanders van gedurig verhoogde overheidsuitgaven, nu ineens ook veel over soberheid gesproken. Is dat een verlate echo van Vader Drees of misschien een plotselinge afhankelijkheid voor DS'70? Vergeet het maar! De echo heeft onderweg een lachspiegel gepasseerd en betekent nu vermindering van de hogere inkomens, met inbegrip van die van de beter betaalde arbeiders.

als v.l.g. op
lading,

Zouden zij voor die geëiste vermindering van loon óók willen staken? En nu is nog wel vrij recent in Rusland het winstbeginsel in ere hersteld, terwijl dáár grotere inkomensverschillen bestaan dan in menige specifiek kapitalistische, maar fiscaal geteisterde Westerse maatschappij.

Ik zou bepaald niet de indruk willen wekken alsof door de Club van Rome aangeroerde vraagstukken irreëel zouden zijn; ^{†)} Natuurlijk bestaat en als de een aantal van deze problemen, waaronder ernstige, en het is goed dat aanpak door wij daarop tijdig geattendeerd wrden. Maar men moet deze problemen het M.I.T. onzinnig is, niet verwarren met ideologische tegenstellingen. Men moet dus niet denken, dat ze via een dogmatische, neo-marxistische receptuur in één slag zouden kunnen worden opgelost. Het is ook echt te simpel om te verkondigen dat men grote problemen zou kunnen oplossen gewoon door groei en verandering te verbieden. De problemen zijn inderdaad oplosbaar, óók, maar niet alléén, met behulp van ultra-moderne computer-technieken.

Deze oplossingen zullen diepgaande, democratisch te beheersen veranderingen met zich mee brengen. Die veranderingen kunnen zeer wel en moeten dus ook hier worden geïntegreerd in ons Westerse waardensysteem en levenspatroon. In tegenstelling tot de nota-Mansholt zullen vele van deze oplossingen niet in beperkt Europees verband, maar - geheel los van de Oost-West-antithese - door internationale samenwerking tot stand moeten worden gebracht.

Met de probleemstelling en nadere analyse moet men dan ook nog heel omzichtig te werk gaan en zeer veel nadere studie verrichten. Zo heeft b.v. Barry Commoner, verreweg de meest vooraanstaande auteur over milieuvervuiling in zijn boek (The Closing Circle) reeds twee van de telkens, ook door de Club van Rome opgelaten, in hoger sferen zwevende ballonnen hardhandig doorgeprikt. Volgens hem handelen we als papegaaien indien we blijven geloven aan, en ons baseren op, twee mythes, die resp. als hoofdschuldigen van alle komende narigheid aanwijzen: de wereldbevolkingsexplosie en de welvaart der rijke landen.

Ik kan op zijn argumentatie hier niet nader ingaan - overschrijd toch al mijn spreektijd - maar ik kan u verzekeren, dat deze zeer overtuigend en nog nergens weerlegd is.

Daarmee blaast hij ook over twee peilers van de overhaast geforceerde nota-Mansholt, die futurologisch ongefundeerd en voor zulk een belangrijk stuk minstens bijzonder onzorgvuldig is, al wordt dat met een wel wat aanmatigende stilistische vlotheid zoveel mogelijk overdekt.

Alvorens te besluiten zou ik nu nog met een enkel woord willen vermelden de andere uitspringende Nederlandse politieke vraagstukken van de naaste toekomst. Dat zijn er, behalve cultuur en ontwikkelingshulp, tenminste een zestal: defensie, abortus, drugs, inflatie, werkgelegenheid en de begroting voor 1973. Allenaal bijzonder netelige vraagstukken, mogelijk dat Jan Berger daarop nog in bijzonderheden wil ingaan. Zelf zou ik, ook met het oog op de tijd, slechts over de laatstgenoemde 3 samenhangende economische problemen een korte opmerking willen maken.

wat de inflatie betreft, zijn wij met de bestrijding daarvan - een der hoofdprioriteiten van DS'70 - tot dusver helaas nauwelijks opgeschoten. Van buitenlandse voorbeelden hebben we ook niets opgestoken. In England heeft Heath grandioos geblunderd tegenover de mijnwerkers. In Duitsland heeft men wel orde op zaken weten te stellen. In Amerika heeft de conservatief - republikeinse president Nixon met een volkomen onverwachte volte-face vrij stringente loon- en prijsvoorschriften ingevoerd, die door de bank genomen schijnen te werken.

het

In Nederland hebben we tot dusver lelijk afgelegd. Ik schat de loonsverhoging voor 1972 globaal op ca. 13%. Dat is bijna het dubbele van Duitsland. Het is ook méér dan het reeds veel te hoge maximum van ruim 10%, dat de S.E.R. in meerderheid nog wel tolerabel vond. Nu allang de contracten voor 1972 merendeels zijn of worden afgesloten, bestaat voor dit jaar nauwelijks nog enige hoop op matiging, een zeer betreurenswaardige gang van zaken, die gedurig voorspeld is en waartegen met nadruk gewaarschuwd is, beurtelings door uw fractievoorzitter en partijvoorzitter. Maar vergeefs, wij hebben nodeloos een jaar verloren. In een nieuwe ronde zullen wij nog groter druk moeten gaan uitoefenen, tot ingrijpen van overheidswege in de lonen en prijzen. Met bovendien nog een wellicht mogelijke verdere dollar-devaluatie in uitzicht, wordt de economische positie van Nederland steeds ongunstiger, dat bevestigt ook de in Brussel gemaakte studie. Dat geldt ook voor de positie der arbeiders. Behalve dat van hun nominale loonsstijging door de daarop telkens onherroepelijk volgende prijsstijging vrijwel niets overblijft, ben ik ook weinig optimistisch over de toekomstige bedrijvigheid, over de orderportefeuilles, de winstvoorzichten en investeringen, dus over de toekomstige werkgelegenheid.

Ongeveer een half jaar geleden heb ik voorspeld - zonder te beschikken over een rekenapparaat - dat de werkloosheid wel zou kunnen stijgen tot ca. 150.000 man, een voor ons land bijzonder hoog cijfer van ca. 4%. In februari toen er nog geen 130.000 werklozen waren, stelde Sociale Zaken, dat het hoogtepunt was overschreden. Het bedraagt nu echter ca. 140.000 man. Daarbij moeten nog worden gerekend degenen die behoren tot de vrijwel vergeten groep van gedeeltelijk werklozen, n.l. de zeker niet minder dan 10.000 man voor wie arbeidstijdverkorting is ingevoerd. Structureel ligt deze problematiek voor de toekomst verre van goed, een afschuwelijke zaak. Het is vooreerst ook niet mogelijk voor zeer grote bedragen koopkracht-injecties te geven om de bedrijvigheid op te vijzelen. Want dit zou tegelijkertijd bij vrije lonen en prijzen de inflatie nog meer aanwakkeren en de begrotingstekorten vergroten, ook al haalt men dit geld tijdelijk uit aparte potjes.

Het allergevaarlijkste knelpunt vormt derhalve bij dit alles de begroting voor 1973, waar uiteindelijk alle lijnen samenkomen van de economische ontwikkelingen en van wat de overheid ter zake al dan niet doet. In essentie staan wij dan opnieuw voor de onontkoombare vragen van voortgezette forse bezuiniging versus belastingverhoging, en wat de bezuiniging betreft gaat het dan natuurlijk weer om de prioriteiten. Men fluijstert dat het geschatte tekort voor 1973 reeds meer dan enkele miljarden belooft.

Het standpunt

Het standpunt van DS'70 kan in deze in wezen niet verschillen, van dat ingenomen, tijdens de kabinetsformatie. Integendeel, de gang van zaken sedertdien heeft ons op zeer duidelijke, onweerlegbare wijze in het gelijk gesteld. De begroting 1973 wordt derhalve voor onze partij en i.h.b. voor onze ministers in het kabinet en voor onze kamerfractie een nijpende testcase.

Na de nacht van Van Agt dromen sommigen reeds verzaligd over de komende nacht van Berger. Dit is "wishful thinking" en, aldus vooropgesteld, klinkklare onzin. Ook uw voorzitter probeert geenszins een poot onder dit kabinet weg te zagen. Dat betekent echter anderzijds zeker niet dat wij alles van het kabinet kritiekloos als zoete koek hebben op te eten, voorzover dit althans buiten het ons bindend regeer-accoord zou vallen. Het betekent ook niet dat wij nooit in de positie gemanoeuvreed zouden kunnen worden, waarin wij gedwongen zouden zijn zowel in het landsbelang als tot zelfbehoud, d.w.z. tot behoud van onze geloofwaardigheid, uiteindelijk een keer het been stijf te houden.

Hoe liggen de kansen van dit Kabinet momenteel?

We moeten dat m.i. reëel bezien, dat is nochtan optimistisch noch te pessimistisch. Ik pas het boek, bovenaan de bestsellerslijst, "Herinneringen van een Engelbewaarder" gelezen. Daarin voeren de duivel en een engelbewaarder een eindeloze, verbit-
malen heeft laten afweten. Omtgezeggen heeft het Kabinet in de
zaak van de Drie een deuk major opgelopen. Ik had uiteraard
liever gezien dat deze nederlaag in verband met de inflatie
was geleden, maar in de harde politiek worden geen liever koek-
jes gebakken.

Ik meen, dat degenen, die nu zeggen, dat de opgetreden onderling onenigheid binnen het Kabinet de komende maanden ook in ongunstige zin wel zal moeten doorwerken, in hun pessimistische visie niet per se gelijk behoeven te krijgen, men moet het politieke gebeuren ook wel eens met een korreltje zout durven nemen. Mag ik herinneren aan een klassiek amerikaans grapje, daterend uit de tijd toen het Empire State Building in New York nog veruit het hoogste gebouw ter wereld was. Iemand valt van het dak van dit gebouw met meer dan 100 verdiepingen naar beneden. Halverwege tijdens dien val, doet er iemand ongeveer midden in het gebouw een raam open en roept meewarig tot de snelpasserende omlaagstortende ongelukkige: hoe gaat het ermee? Deze geeft dan het beroemde antwoord: taddusver helemaal okay! Uiteraard geldt deze hachelijke valpositie eerder voor de hulpeloze oppositie, dan voor het kabinet, dat nog over machtige remparachutes beschikt. Men mag echter het Kabinet bepaald wel toewensen dat de innerlijke homogeniteit en teamspirit zo goed en zo lang mogelijk bewaard worden. Hopelijk kan het zichzelf dan als baron von Münchhausen aan de laarzenlussen weer uit het drijfzand omhoogtrekken.

Ik zei opzettelijk met betrekking tot het kabinet, zo lang mogelijk. Men vergete immers één ding niet. Het landsbelang der regeerbaarheid en het belang van DS'70 lopen daarbij volkomen parallel.

Hoe men ook denken moge over tussentijdse opiniepeilingen - en men dient deze relativerend te beschouwen - een hoogst opmerkelijk feit is toch wel, dat bij de laatste opiniepeiling DS'70 van de jongeren 10% der stemmen verwierf en daarmee door

deze jongeren

deze jongeren tot de derde grootste partij in Nederland werd uitgeroepen. Ieder jaar komen er honderdduizenden nieuwe jonge stemmen bij. Wij zijn dus, wat dat betreft, zeker niet begerig naar, maar ook weer niet bang voor voortijdige beëindiging van de rit van het Kabinet, plus vervroegde verkiezingen. Alleen in geval van onvermijdelijke noodzaak zouden wij dat hebben te accepteren.

Overigens wordt dit Kabinet uiteraard niet alleen van binnen-uit bedreigd, maar kunnen ook van buitenaf nieuwe ontwikkelingen in het politieke vlak optreden. De spitse senator van Riel heeft dat met zijn fijne politieke reukorgaan mogelijk wel vóór andere waarnemers opgesnoven.

Reeds heb ik gesteld, dat de progressieve drie voor hun wilde plannen zeer zeker geen meerderheid zullen behalen, maar wel de polarisatie zullen kunnen verscherpen. Hun diagnose is veel te zwaar gechargeerd, hun therapie bepaald heilloos. Het is dan ook zeer wel mogelijk dat onder hun invloed de anti-krachten zich mettertijd gaan bundelen of hergroeperen. Dientengevolge zou een andere politieke constellatie wel eens wind in de zeilen kunnen krijgen dan die waarop het Kabinet-Biesheuvel thans steunt.

Nu fantaseer ik vrijelijk wat over deze potentiële ontwikkelingen en treed ik zeker niet op als politiek futurloog met met een goed gefundeerde voorspelling.

Wie zouden in zulk een toekomstig samenwerkingsverband, dat nu nog prematuur is, gemeenschappelijke doelstellingen kunnen nastreven? Men zou zich kunnen voorstellen, dat daartoe zouden kunnen behoren, b.v. de linkervleugel van de V.V.D. en de rechtervleugel van D'66 (Anneke Goudsmit), alsook een niet onaanzienlijk deel van de C.H.U. en vermoedelijk slechts een klein deel van de A.R.. Werkelijk interessant, ja bepalend zou deze groei pas worden door een goed contact met de belangrijke richting - Steenkamp uit de K.V.P. Zelfs uitbreiding met enkele vleugelstukken van de P.v.d.A. acht ik in principe niet uitgesloten. In het licht van Nederlandse politieke verhoudingen zou een dergelijke federatieve groepering of samenwerking in wat lossere verband kunnen uitgroeien tot een nog verrassend groot meerderheidsblok.

Ik herhaal met nadruk, het zijn momenteel nog slechts vrij vage speculaties. Maar het is onloochenbaar, dat zich in het krachtveld der politieke structuur grote spanningen en sterke bewegingen voordoen, meestal nog onder de oppervlakte verborgen zodat wij slechts het kille, onbeweeglijke topje van een ijsberg zien.

Voorshands heeft onze jonge partij DS'70, die nog dagelijks behoorlijk groeit, allerm minst de behoefte zichzelf op te heffen, te ontploffen, te fuseren of wat dan ook van dien aard.

Wij staan zeker open voor mogelijke zinnige combinaties van toekomstige samenwerking en voor iedere groepering, die zich tot onze denkbeelden aangetrokken voelt, omdat het politiek beleid in Nederland nu eenmaal altijd op een aantal verschillende partijen moet steunen tot vorming van een meerderheidsregering. Maar een dergelijke combinatie, waartoe wij vooreerst zelf geen initiatieven zullen ontwikkelen zou dan wel, qua inhoud en programmering voldoende overeenstemming moeten hebben met ons eigen evoluerend denkproces.

Wij zijn immers nu juist volop bezig met een nadere, leedvare uitwerking van ons beginselprogramma. Wij hebben niet als Mans-

holt een stoomlocomotief

van het formaat van Brugsma tot onze beschikking. Maar wij hopen toch zo mogelijk onze filosofie vóór deze zomer te kunnen presenteren, en daarmee ook de zo zeer gewenste duidelijkheid te bevorderen.

†) slechts

Maar welke toekomstige politieke combinaties; die momenteel nog in de schoot der goden verborgen liggen, t.z.t. mogelijk zouden kunnen worden, wij moeten, zo wij al mochten overwegen desgevraagd toe te treden, dit doen op basis van de grootst mogelijke kracht en zeggenschap. Politiek vertaald houdt dit in, dat wij bij volgende verkiezingen zouden moeten heenstoten door de barrière van 10 zetels, zelfs zouden moeten trachten uit te reiken tot 16 zetels, het dubbele van ons huidige aantal kamerzetels.

Perspectivisch gezien acht ik dit opzichzelf bepaald niet een zwaar overtrokken, laat staan onmogelijke zaak. Het is echter alleen mogelijk met uw aller krachtige steun, waarde partijgenoten en met behulp van een steeds verder groeiende erkenning voor ons streven bij de publieke opinie, dus bij het kiezerscorps.

Die erkenning, op haar beurt, zal wel grotendeels afhangen van het werk en het gezag van onze ministers en staatssecretarissen en, last but not least, van onze kamerfractie. Ik geloof niemand te passeren en ik zeg het op feitelijke gronden, zonder persoonscultus, als ik stel dat de fractie het geluk heeft te beschikken over de beste voorzitter, die momenteel als zodanig in de Kamer optreedt.

Het is wel overbodig, maar ik doe het toch maar te besluiten met te constateren, dat het Hoofdbestuur unaniem in al deze officiële vertegenwoordigers van de partij het volste vertrouwen stelt en hun, voor de komende, wel bijzonder moeilijke maanden alle mogelijke sterkte en succes toewenst.

Ik dank u voor uw aandacht.